

NOTA AAN DE LEDEN VAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Ontwerpbesluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie, het besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 betreffende de bemiddeling, nazorg en inzage bij binnenlandse adoptie en het besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 betreffende de voorbereiding bij adoptie

Principiële goedkeuring

Bijlagen:

- het ontwerpbesluit;
- het advies RCVCA/20180508/Advies 05 Raadgevend Comité Adoptie;
- het advies van de Inspectie van Financiën van 1 maart 2019;
- het begrotingsakkoord van 2 april 2019.

1. INHOUDELIJK

1.1 Situering en context van de nota

I. Wijziging decretale adoptieregelgeving

Sinds de inwerkingtreding van het decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen, is het aantal interlandelijke adopties aanzienlijk gedaald. Hiervoor zijn verschillende verklaringen. Sommige herkomstlanden hervormen hun regelgeving en beleid omtrent de nationale jeugdbeschermingsmaatregelen waarbij steeds meer de focus wordt gelegd op binnenlandse oplossingen voor kinderen in nood. De kinderen die nog in aanmerking komen voor interlandelijke adoptie - vanuit respect voor het subsidiariteitsbeginsel - en dus geen opvangmogelijkheden hebben in het eigen land, zijn vaak kinderen die al wat ouder zijn of nood hebben aan specifieke zorg.

De wijziging in het kindprofiel vergt bijzondere expertise en aanpak van de diensten in de voorbereiding en begeleiding van de kandidaat-adoptanten, alsook in de nazorg. Het huidige aanbod volstaan niet om aan deze behoefte te voldoen. De bijstand aan het adoptiegezin dient absolute prioriteit te krijgen om ervoor te zorgen dat de integratie en binding van het adoptiekind met zijn adoptieouder(s) vlot kan verlopen.

De uitgesproken daling van het aantal interlandelijke adoptie leidt niet alleen in Vlaanderen, maar ook globaal, tot een sterke(re) competitie tussen de adoptiediensten die veelal geheel of gedeeltelijk financieel afhankelijk zijn van het aantal adopties dat zij kunnen realiseren. Het feit dat de financiële gezondheid van een adoptiedienst gedeeltelijk afhangt van het aantal adopties die kunnen gerealiseerd worden, roept ethische vragen op. Enerzijds willen de diensten de grote vraag van kandidaat-adoptanten beantwoorden en anderzijds dient iedere adoptieprocedure steeds te gebeuren in conformiteit met zowel de internationale als nationale wetten en in het hoogste belang van het kind. Evoluties en hervormingen in de herkomstlanden leiden evenwel tot de onzekerheid dat de geïnvesteerde middelen in een adoptiesamenwerking zullen kunnen standhouden.

Voormelde zaken, die *au fond* hebben geleid tot sluiting of schorsing van een aantal grote adoptiekanalen, leiden tot grote onzekerheden en emotionaliteit aan de zijde van zowel de kandidaat-adoptant als van het adoptiekind. De wijzigingen nopen tot een nieuwe aanpak waarbij eventueel verworven wachttijd in de procedure, procedurele vereenvoudiging met behoud van garanties, grondige voorbereiding en psychosociale bijstand en nazorg centraal staan.

Vanuit parlementair initiatief is ingegrepen middels het decreet van 16 maart 2018 houdende wijziging van het decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen.

De Vlaamse volksvertegenwoordigers hebben daarnaast de Vlaamse Regering bij Resolutie verzocht om ook bij besluit in te grijpen en de samenwerking tussen de adoptiediensten te stimuleren. Deze resolutie werd aangenomen bij plenaire vergadering in het Vlaams Parlement op 7 maart 2018.

Dit wijzigingsbesluit tracht een harmonieus en aanvullend antwoord te bieden op de voltrokken evoluties en wenst uitvoering te geven aan de beleidsvoorstellen die werden geformuleerd bij Resolutie. Er wordt voorzien in een duidelijke procedure om de kandidaat-adoptant bij sluiting of schorsing van een adoptiekanaal toe te laten vlot te heroriënteren met behoud van de eigen wachtanciënniteit zonder in te grijpen op de anciënniteit van andere kandidaat-adoptanten. De adoptiediensten krijgen verder de uitdrukkelijk wettelijke verplichting om een sterk begeleidings- en nazorgprogramma uit te bouwen. Het expertise en vormingscentrum, Steunpunt Adoptie, wordt de taak opgedragen om een expertisenetwerk uit te bouwen zodat de in Vlaanderen aanwezige kennis en expertise op het vlak van hulpverlening voor alle betrokkenen bij de adoptieprocedure in kaart wordt gebracht en doorverwijzing efficiënt kan.

Verder regelt dit besluit nog de programmering van de adoptiediensten, bevoegdheid die de Vlaamse Regering is toegekend bij artikel 16, §5 van het Decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen. Met ingang vanaf 1 januari 2023 zal er nog slechts één adoptiedienst voor interlandelijke adoptie worden erkend. De fusie heeft tot doel de in Vlaanderen beschikbare financiële middelen, kennis en expertise te bundelen wat quasi onontbeerlijk is om in de voormelde gewijzigde context kwaliteitsvol te blijven werken. De beleidskeuze biedt een duidelijk antwoord op één van de voorstellen die werden geformuleerd in het voorstel van resolutie, aangenomen bij plenaire vergadering in het Vlaams Parlement op 7 maart 2018.

II. Wijziging federale adoptieregelgeving

Ook op federaal niveau heeft zich een wetswijziging voltrokken. De wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie heeft onder andere een aantal bepalingen omtrent adoptie gewijzigd. Meer specifiek strekt de wet ertoe de procedures voor binnenlandse en interlandelijke adoptie te harmoniseren op het stuk van de evaluatie van de geschiktheid van de kandidaat-adoptanten. Zo wordt de procedure houdende vaststelling van de geschiktheid tot adopteren, waarin het Gerechtelijk Wetboek thans voorziet, uitgebreid tot de binnenlandse adoptie.

Derwijze wordt de federale wetgeving in conformiteit gebracht met de decretale regelgeving omtrent de geschiktheidsprocedure van de kandidaat-adoptant(en) die een ongekend kind adopteert.

De wet schrapt ontslaat tevens het Openbaar Ministerie van de verplichting tot opmaak van een rapport omtrent de socio-economische achtergrond en geschiktheid van de kandidaat-adoptant(en).

Een coherent beleid kan slechts gerealiseerd worden wanneer alle regelgeving in conformiteit is met elkaar. Vanuit die optiek dringt zich aldus ook vanuit deze optiek een wijziging op van de inzake relevante bepalingen, vervat in de besluiten van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 en 19 februari 2016.

1.2 Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1.

Dit artikel voert de mogelijkheid voor het Vlaams Centrum voor Adoptie in om de kandidaat-adoptant(en), die intekent voor een kanaal in proeffase, toe te laten gelijktijdig een tweede adoptieprocedure via een ander lopend kanaal aan te vatten bij dezelfde adoptiedienst. De mogelijkheid wordt beperkt tot die proefdossiers waar er geen plaatsing mogelijk blijkt te zijn binnen de vooropgestelde wachttermijn of indien in de loop van de procedure duidelijk wordt dat het verloop van de adoptieprocedure in de praktijk niet overeenstemt met het goedgekeurde kanaalonderzoek. Met deze mogelijkheid voor kandidaat-adoptanten, wil het besluit enigszins tegemoet komen aan het risico dat is verbonden aan een adoptiedossier bij een kanaal in proeffase.

Een paragraaf 3 wordt ingevoegd in artikel 9 van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 dat voorziet dat, wanneer er in één van de beide adoptieprocedures sprake is van een door de kandidaat-adoptant(en) goedgekeurde toewijzing, de andere adoptieprocedure onmiddellijk wordt stopgezet. De bevoegde centrale autoriteit van het betreffende herkomstland wordt hiervan op de hoogte gebracht zodat wordt vermeden dat de kandidaat-adoptant(en) gelijktijdig twee toewijzingen zou verkrijgen.

Artikel 2.

Artikel 12 van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 regelt de modaliteiten voor schorsing en sluiting van een adoptiekanaal door het Vlaams Centrum voor Adoptie. In conformiteit met één van de beleidslijnen van het wijzigingsdecreet van 16 maart 2018 waarbij aandacht uitgaat voor de verworven wachtanciënniteit van de kandidaat-adoptant(en), voorziet artikel 2 van het wijzigingsbesluit in de mogelijkheid voor het Vlaams Centrum voor Adoptie om bij schorsing van een adoptiekanaal, de kandidaat-adoptant(en) aan wie nog geen kind toegewezen werd, de toelating te geven gelijktijdig een tweede adoptieprocedure op te starten via een ander lopend adoptiekanaal. Door in die mogelijkheid te voorzien, kan de getroffen kandidaat-adoptant heroriënteren naar een ander kanaal zonder hierbij de eigen wachtanciënniteit te verliezen. Deze maatregel heeft geen impact op de wachtanciënniteit van andere kandidaat-adoptanten.

De nieuw ingevoegde paragraaf 4 voorkomt het risico op twee min of meer gelijktijdige kindtoewijzingen door erin te voorzien dat, wanneer in één van beide lopende adoptieprocedures sprake is van een door het Vlaams Centrum voor Adoptie en de kandidaat-adoptant goedgekeurde kindtoewijzing, de andere adoptieprocedure meteen wordt stopgezet.

Artikel 3.

Dit artikel schrapt het tweede lid van artikel 14 van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 om de eenvoudige reden dat artikel 4 van het wijzigingsbesluit een nieuwe en meer uitgewerkte regeling met (heroriëntatie)mogelijkheden voor de kandidaat-adoptant(en) invoert.

Artikel 4.

Een artikel 14/1 wordt ingevoegd dat uitvoering geeft aan de decretale bepaling dat de Vlaamse Regering de rechtsgevolgen ten aanzien van kandidaat-adoptanten bepaalt wanneer

een adoptiesamenwerking van een adoptiedienst met een buitenlands kanaal, al dan niet door het Vlaams Centrum voor Adoptie, wordt opgeschort, stopgezet of als niet-actief wordt beschouwd. De decretale rechtsgrond bepaalt uitdrukkelijk dat bij de uitwerking van die regeling rekening moet worden gehouden met de individueel opgebouwde wachtanciënniteit van de betrokken kandidaat-adoptant(en).

De eerste paragraaf van dit artikel voorziet in de mogelijkheid voor het Vlaams Centrum voor Adoptie om, in samenspraak met de betrokken adoptiedienst, de kandidaat-adoptant(en) toe te laten om bij sluiting of schorsing van een kanaal, zelfs in proeffase, opgenomen te worden op de wachtlijst van een ander adoptiekanaal.

De kandidaat-adoptant die onder de gegeven omstandigheden besluit om te heroriënteren naar een andere wachtlijst, wordt binnen een termijn van maximaal één maand door de adoptiedienst geïnformeerd over de mogelijkheid tot heroriëntering binnen de eigen dienst alsook over de mogelijkheid om te worden opgenomen op de wachtlijst van een andere adoptiedienst. Aangezien een overstap zelden zonder financiële gevolgen blijft, wordt voorzien dat er duidelijke informatietoedeling omtrent de praktische en financiële gevolgen gebeurt naar de betrokken kandidaat-adoptant(en). Het Vlaams Centrum voor Adoptie faciliteert hiertoe het nodige overleg tussen de adoptiediensten. Belangrijk is dat de regeling uitdrukkelijk voorziet dat de opname op de wachtlijst gebeurt met respect voor de datum van de bemiddelingsovereenkomst van de betrokken kandidaat-adoptant met betrekking tot het kanaal dat wordt geschorst of gesloten en in volgorde van de datum van de bemiddelingsovereenkomsten van de kandidaat-adoptanten die reeds op de wachtlijst van het andere adoptiekanaal zijn opgenomen. De regeling voorziet op deze manier in een heroriënteringsmechanisme waarbij rekening wordt gehouden met de verworven wachtanciënniteit van zowel de betrokken kandidaat-adoptant als de andere kandidaten die reeds op de wachtlijst staan en geeft zodoende uitvoering aan de decretale regeling in artikel 20/1 van het gewijzigde Decreet Interlandelijke adoptie van 20 januari 2012.

Om er voor te zorgen dat de normale werking van de adoptiediensten (en zodoende ook de doorstroom en opname van kandidaat-adoptanten op de wachtlijst van een adoptiekanaal) niet in het gedrang komt, voorziet paragraaf 3 van het ingevoegde artikel in een beslissingstermijn van één maand voor de kandidaat-adoptant nadat de adoptiedienst het overzicht omtrent zijn/hun mogelijkheden heeft overgemaakt. Deze termijn lijkt redelijk in het kader van de doelstelling van de gewijzigde decretale regelgeving.

Aangezien er rekening wordt gehouden met zowel de wachtanciënniteit van de kandidaat-adoptant(en) die heroriënteren als van de kandidaat-adoptant(en) die reeds op de wachtlijst van een adoptiekanaal zijn opgenomen, dient voor de praktische afhandeling te worden voorzien dat adoptiediensten in principe in de tussentijd geen nieuwe bemiddelingscontracten kunnen afsluiten tenzij het Vlaams Centrum voor Adoptie hier anders over oordeelt. Deze uitzondering is in het artikel opgenomen opdat kandidaat-adoptanten die bijvoorbeeld wensen in te tekenen voor een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften, niet hoeven te wachten totdat de heroriëntering van een geschorst of gesloten adoptiekanaal is afgerond. Paragraaf 5 wil met het hergebruik van de stukken zo veel als mogelijk tijd en kosten uitsparen voor de kandidaat-adoptant(en) bij de heroriëntatie naar een adoptiekanaal bij een andere adoptiedienst.

Artikel 5.

Artikel 9 van het decreet van 16 maart 2018 tot wijziging van het decreet houdende regeling van interlandelijke adoptie van kinderen van 20 januari 2012 specificeert uitdrukkelijk dat de adoptiediensten onder meer de taak hebben om de kandidaat-adoptanten psychosociaal bij te staan en voor te bereiden op de komst van het adoptiekind. Om het principe van de versterkte begeleiding van de kandidaat-adoptant(en) door de adoptiedienst ook in de relevante uitvoeringsbepalingen te verankeren, dringt zich een wijziging van artikel 16 van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 op.

Dit artikel preciseert wat verstaan wordt onder psychosociale ondersteuning in het kader van de dienstverlening van de adoptiedienst. In eerste instantie dienen de adoptiediensten intakegesprekken te voeren met de kandidaten die zich aanbieden op hun dienst teneinde op die manier hun adoptieproject te concretiseren. Kandidaten die overwegen om een kindje met specifieke ondersteuningsbehoeften te adopteren, dienen te kunnen rekenen op de

expertise, kennis en ervaring van de adoptiedienst om, samen met hen, een inschatting te maken omtrent hun motivatie en draagkracht voor een dergelijk kindprofiel. Niet zelden gaat de adoptieprocedure gepaard met een ingewikkelde en zwaar administratieve last, waarbij de kandidaat-adoptant moet kunnen rekenen op de ervaring van de adoptiedienst bij de samenstelling van hun dossier. Verder dient de adoptiedienst de kandidaat-adoptant geregeld tijdens de adoptieprocedure te informeren over de situatie in het herkomstland en de voortgang van de procedure.

Artikel 6.

De wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie heft de verplichting van het Openbaar Ministerie tot opmaak van het rapport, bedoeld in artikel 15 van het Haags Adoptieverdrag, op. In de plaats van de redactie van voormeld rapport, krijgt het Openbaar Ministerie tijdens de geschiktheidsprocedure van de kandidaat-adoptant(en) de taak toegewezen om een moraliteitsonderzoek te voeren middels raadpleging van het strafregister. Aangezien een rapport in de zin van artikel 15 van het Haags Adoptieverdrag evenwel nodig blijft voor het herkomstland, wordt middels het nieuw ingevoegde artikel voorzien dat de adoptiedienst zelf het betreffende rapport opmaakt. Voor het rapport maakt de dienst gebruik van het sjabloon dat door het Vlaams Centrum voor Adoptie ter beschikking wordt gesteld. Op die manier is een zekere vorm van uniformiteit gegarandeerd.

De zaken die de adoptiedienst minimaal in het rapport dient op te nemen, worden op overzichtelijke wijze opgesomd in het nieuw ingevoegde artikel en is gebaseerd op de omschrijving in artikel 361-2/1 van het Burgerlijk Wetboek. Daar de adoptiedienst geen bevoegdheid heeft inzake de beoordeling van de geschiktheid van de kandidaat-adoptant(en), maakt de adoptiedienst gebruik van het verslag dat de door het Vlaams Centrum voor Adoptie erkende dienst voor maatschappelijk onderzoek heeft opgesteld in het kader van de gerechtelijke geschiktheidsprocedure.

Eén van de verplicht op te nemen aspecten in het rapport, is de medische toestand van de kandidaat-adoptant(en). De medische toestand dient te worden beoordeeld door een arts naar keuze. Om te vermijden dat de medische verslaggeving neerkomt op een loutere formaliteit en om ervoor te zorgen dat het medisch verslag gebaseerd is op de concrete en objectieve bevindingen van een arts, stelt het Vlaams Centrum voor Adoptie een checklist ter beschikking van de arts op basis waarvan een objectieve besluitvorming kan gebeuren. De arts dient aldus een aantal specifieke zaken te controleren op basis waarvan hij nadien kan overgaan tot medische attestering.

Acht de adoptiedienst het aangewezen om in het rapport bepaalde uit het verslag van de dienst voor maatschappelijk onderzoek omschreven zaken te veranderen, omdat dit belangrijk kan zijn voor de indiening van het ouderdossier in het herkomstland, dan treedt zij hierover in overleg met de dienst voor maatschappelijk onderzoek. Het Vlaams Centrum voor Adoptie controleert de door de adoptiedienst gewenste wijziging(en) en verleent al dan niet haar instemming met de verandering. De voorgaande goedkeuring van het Vlaams Centrum voor Adoptie wordt opgelegd als een vorm van controlemechanisme om te vermijden dat de verslagen van de Dienst voor maatschappelijk onderzoek systematisch en zonder grondige redenen zouden worden herwerkt in het rapport.

Artikel 7.

Het huidige artikel 17 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie ondergaat meerdere wijzigingen. Het begrip "interdisciplinair team" wordt gewijzigd naar het begrip "multidisciplinair team". De term "multidisciplinair team" is meer geschikt aangezien dit verwijst naar de aanwezigheid van verschillende disciplines binnen het team van de adoptiedienst. "Interdisciplinair" verwijst eerder naar 'tussen verschillende disciplines'. Artikel 17 wordt verder aangevuld met een tweede lid dat een praktische regeling voorziet voor de toewijzing van een kind met zogenaamde specifieke ondersteuningsbehoeften. Deze regeling heeft tot doel om na te gaan of het betreffende kindprofiel binnen de draagkracht van de potentiële kandidaat-adoptant(en) past en draagt zodoende bij tot een beter

afgestemde matching. De werkwijze heeft tot voordeel dat er op basis van niet-identificeerbare stukken over het kind een eerste verkennend gesprek kan plaatsvinden waarna de betrokken kandidaat-adoptant een weloverwogen beslissing kan nemen om zich al dan niet open te stellen voor het specifieke kindprofiel.

Artikel 8.

In lijn met de werkwijze die wordt voorzien bij het vorige artikel, wordt een artikel 17/1 ingevoegd dat de adoptiediensten toelaat om, in het belang van het kind, nauwer samen te werken en over de eigen kandidaten heen op zoek te gaan naar een geschikte kandidaat-adoptant wanneer de dienst een specifiek kindvoorstel heeft ontvangen waarvoor op de eigen wachtlijsten geen kandidaat-adoptant(en) kan worden gevonden.

Het Vlaams Centrum voor Adoptie verleent eerst toestemming aan de adoptiedienst om een bepaald kinddossier in prospectie (d.w.z. zonder identificeerbare gegevens) voor te stellen aan mogelijke kandidaat-adoptanten. Dit gebeurt steeds op aangeven van en in samenspraak met de adoptiedienst waarmee de kandidaat-adoptieouder reeds een bemiddelingsovereenkomst lopende heeft. Geeft de kandidaat-adoptant(en) na prospectie aan dat hij overweegt in te gaan op het kindvoorstel, dan verleent het Vlaams Centrum voor Adoptie de kandidaat-adoptant(en) de toelating om een tweede adoptieprocedure op te starten. Het feit dat de betrokken kandidaat-adoptant(en) zijn lopende procedure niet onmiddellijk dient stop te zetten, laat toe dat de kandidaat-adoptant(en) zonder enige druk de plaatsing kan overwegen. Verhoopt wordt dat kandidaat-adoptant(en) aangemoedigd wordt om de stap te zetten naar meer openheid omtrent het kindprofiel dat hij in het gezin wil opnemen.

Pas nadat de betrokken kandidaat-adoptant(en) het kindvoorstel heeft aanvaard, dient de eerder opgestarte procedure te worden stopgezet. De bevoegde autoriteit van het betrokken herkomstland wordt op de hoogte gebracht van de stopzetting van het dossier.

Artikel 9.

Het woord 'eerste' wordt weggelaten om duidelijk te maken dat de adoptiedienst niet alleen de taak heeft om de eerste nazorg aan te bieden, maar dat hij tevens de taak heeft om gedurende het hele traject, vanaf de bemiddelingsovereenkomst tot (lang) na de plaatsing in het gezin, bijstand aan te bieden waar nodig en mogelijk.

Artikel 10.

Het belang van de globale nazorgtaak van de adoptiedienst wordt verder benadrukt door te specificeren dat de adoptiedienst na aankomst van het adoptiekind in België de adoptanten en het adoptiekind begeleidt om zodoende de eerste hechting en integratie in het nieuwe gezin te ondersteunen. Omwille van de vertrouwensband die wordt opgebouwd tijdens de fase van de bemiddeling, lijkt de adoptiedienst het best geplaatst om de adoptanten en het kind praktisch en psychosociaal op te vangen in België, en het hechtingsproces te omkaderen.

Artikel 11.

Dit artikel wijzigt de artikelen 21 en 22 van het Besluit. Artikel 20 van het besluit legt standaard een welkomstbezoek bij de adoptiedienst en twee huisbezoeken bij de kandidaat-adoptant(en) op. De wetgeving van het herkomstland van het adoptiekind voorziet evenwel vaak in bijkomende verplichtingen op het vlak van nazorg. Middels dit artikel wordt de uitvoering van deze taak toevertrouwd aan de adoptiediensten in Vlaanderen. Ter vergoeding van de hiermee gepaard gaande kosten, mag de dienst een extra bijdrage vragen van 250 euro per bijkomend bezoek of 65 euro per bijkomend rapport.

Het artikel breidt de nazorg- en begeleidingsplicht van de adoptiediensten verder uit. Via het gewijzigde artikel 22 dient iedere adoptiedienst voor ieder adoptiegezin te voorzien in een extra, laagdrempelig ondersteuningsprogramma met huisbezoeken en andere activiteiten op geregelde tijdstippen (scharnierleeftijden). Het gaat om een facultatief aanbod, waar ieder adoptiegezin die dit wenst, beroep op kan doen. Bedoeling is om het traject van de geadopteerde en het adoptiegezin van nabij te kunnen opvolgen en ondersteunen, en wanneer nodig, tijdig en gericht te kunnen verwijzen naar meer gespecialiseerde hulpverlening. Adoptieouders hebben vaak het gevoel dat ze veel moeten investeren in de

fase voorafgaand aan de adoptie en hebben het gevoel alleen te staan eens hun kind er is. Met dit nazorgtraject kan de adoptiedienst het gezin blijvend ondersteunen en nabij zijn. Dit aanbod heeft vooral een preventieve functie: adoptiekinderen hebben in de periode voor hun adoptie veel meegemaakt. Vaak hebben ze in de eerste jaren van hun leven onvoldoende gevoel van veiligheid ervaren. Eenmaal het adoptiekind in het gezin is terechtgekomen, vertonen velen van hen nog overlevingsgedrag, soms ontwikkelingsachterstand en / of de gevolgen van eerdere trauma's. In de jaren na aankomst van het kind kan er met de juiste aanpak veel hersteld en voorkomen worden. Het organiseren van thematische vormingsavonden kan er toe bijdragen dat veel voorkomende zorgen en moeilijkheden worden benoemd en bespreekbaar gemaakt. Verder wordt benadrukt dat de adoptiedienst ook beschikbaar blijft voor inzage- en rootsvragen van de geadopteerde.

Artikel 12.

Dit artikel vult de stukken, die de zelfstandige adoptant nodig heeft voor zijn dossier in het herkomstland, verder aan met de verwijzing naar het nieuwe artikel 361-2/1 van het Burgerlijk Wetboek dat wordt ingevoegd bij de wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie.

Artikel 13.

Een nieuw artikel wordt ingevoegd om ervoor te zorgen dat ook in het kader van een zelfstandige adoptie een gedetailleerd rapport in de zin van artikel 15 van het Haags Verdrag wordt opgesteld. Voor de inhoud van dit artikel kan worden verwezen naar de bespreking bij artikel 6, met dat verschil dat de opdracht tot redactie van het rapport wordt opgedragen aan het Vlaams Centrum voor Adoptie in plaats van aan de bemiddelende adoptiedienst.

Artikel 14.

Voor de kandidaat-adoptant die zelfstandig adopteert gelden dezelfde nazorgverplichtingen en nazorgrechten als voor de kandidaat-adoptant die via bemiddeling van een adoptiedienst adopteert. Om die reden wordt verwezen naar de regelgevende bepalingen van Hoofdstuk 3. Het woord 'eerste' wordt weggelaten om aan te duiden dat de adoptiedienst niet alleen de taak heeft om de eerste nazorg aan te bieden, maar dat hij tevens de taak heeft om gedurende het hele traject, vanaf de bemiddelingsovereenkomst tot (lang) na de plaatsing in het gezin, bijstand aan te bieden waar mogelijk. Voor het overige kan verwezen worden naar de bespreking bij artikel 11.

Artikel 15.

De bevoegdheid tot programmering van de adoptiediensten is toegekend aan de Vlaamse Regering. Er wordt voor geopteerd om met ingang vanaf 1 januari 2023 nog slechts één adoptiedienst te erkennen die de bevoegdheid krijgt om te bemiddelen in interlandelijke adopties. De beleidskeuze ligt in lijn met het voorstel, geformuleerd in de Resolutie die werd gestemd in het Vlaams Parlement op 7 maart 2018.

Het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor interlandelijke adoptie is sinds enkele jaren sterk gedaald omdat heel wat herkomstlanden actief werk maken van permanente opvang en oplossingen binnen eigen land. Deze evolutie gaat gepaard met een wijziging in het profiel van de kinderen voor wie men nog wel buitenlandse kandidaat-adoptieouders zoekt: deze kinderen zijn vaak al wat ouder, en hebben dikwijls nood aan specifieke zorg (achtergrond, medisch profiel,...). Dit vergt een bijzondere expertise van de diensten in de voorbereiding en begeleiding van kandidaat-adoptieouders, alsook in de nazorg. Het huidige aanbod aan nazorg volstaat niet om aan deze behoefte tegemoet te komen. De uitgesproken daling van het aantal adopties leidt tot een sterke(re) competitie tussen de adoptiediensten, die veelal geheel of ten dele financieel afhankelijk zijn van het aantal adopties dat ze kunnen realiseren. Dit leidt in een aantal gevallen tot vragen op ethisch vlak, temeer daar het regelgevend kader in heel wat herkomstlanden, deze concurrentie eerder aanscherpt, dan tempert... Zo zien we dat het ontbreken van wettelijke bepalingen of bovengrenzen omtrent de *care costs*,

projectsteun of andere giften die door weeshuizen worden verwacht, concurrentie tussen verschillende diensten / ontvangende landen in de hand werkt. De diensten die momenteel actief zijn op het gebied van interlandelijke adoptie worden geconfronteerd met een belangrijk spanningsveld: enerzijds dalen hun inkomsten (minder adopties impliceert minder bijdragen van de kandidaat-adoptant(en)), terwijl er (steeds) meer middelen nodig zijn om een goed beleid te voeren: intensieve begeleiding van de kandidaat-adoptant(en) voor plaatsing van kinderen met een moeilijker profiel, proactief onderzoek naar mogelijke nieuwe samenwerkingsverbanden, actieve opvolging van relatief veel lopende kanalen waaruit telkens slechts een beperkt aantal kinderen geadopteerd kunnen worden... De financiële middelen en expertise dienen te worden gebundeld om in de huidige moeilijke(re) adoptiecontext kwaliteitsvol te kunnen blijven werken.

Artikel 16.

Voor dit artikel kan worden verwezen naar de bespreking bij artikel 7.

Artikel 17.

De kandidaat-adoptant(en) betaalt voor de tussenkomst van een adoptiedienst maximaal 3.000 euro. Het gewijzigde tweede lid van artikel 33 van het besluit splitst het bedrag uit in drie schijven en bepaalt op welk moment in de procedure de betreffende schijf dient te worden betaald. De uitsplitsing in schijven heeft tot doel om de betaling van de prestatievergoeding te spreiden in de tijd zodat de kandidaat-adoptant, wanneer de adoptieprocedure buiten zijn wil om niet kan doorgaan, niet steeds het volledige bedrag zou verliezen, doch slechts een beperkt bedrag, in functie van de reëel geleverde prestaties in het verloop van adoptieprocedure.

Het toegevoegde derde lid specificeert dat de vertaal-, legalisatie- en verzendkosten alsook de bijdragen voor de adoptieprocedure in het herkomstland pas door de adoptiedienst aan de kandidaat-adoptant(en) mogen aangerekend worden op het moment dat zij effectief dienen te worden betaald. In lijn met voorgaande zorgt deze regel voor meer financiële bescherming van de kandidaat-adoptant(en) en transparantie van de adoptiekosten.

Artikel 18

Voor dit artikel kan worden verwezen naar de bespreking bij artikel 7.

Artikel 19.

Dit artikel verwijdert de eerste paragraaf van artikel 37 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie om reden dat er vanaf 1 januari 2023 geen verdeling van beschikbare middelen over de adoptiediensten dient te gebeuren indien er nog slechts één adoptiedienst wordt erkend. In het eerste lid van de tweede paragraaf wordt het woord "adoptiediensten" geschrapt en aangepast naar het woord "de erkende adoptiedienst" om reden dat slechts één adoptiedienst zal worden erkend in de plaats van drie. De basissubsidie voor personeels- en werkingskosten wordt aangepast naar het gegeven dat er nog slechts één adoptiedienst wordt erkend i.p.v. drie diensten.

Bovenop de basissubsidie voor personeels- en werkingskosten krijgt de adoptiedienst een bijkomend subsidiebedrag ter financiering van het facultatief laagdrempelig ondersteuningsaanbod voor de kandidaat-adoptant(en) en geadopteerde(n), als voorzien bij het gewijzigde artikel 22 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie.

In de derde paragraaf wordt de zinsnede "die een subsidie bekommt" opgeheven om reden dat de dienst die vanaf 1 januari 2023 zal worden erkend, automatisch een subsidie zal ontvangen en dit zolang hij is erkend.

Verdere toelichting omtrent de subsidies is terug te vinden onder rubriek 2.1 financiële weerslag van dit voorstel.

Artikel 20.

Dit artikel heft artikel 38 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie op om reden dat er

bij de erkenning van slechts één adoptiedienst geen verdeling van bijkomende middelen tussen verschillende diensten dient te gebeuren.

Artikel 21.

Dit artikel behoeft geen verdere commentaar.

Artikel 22.

Dit artikel voert een louter technische wijziging door en verandert de verwijzing naar artikel 1231.29 van het Gerechtelijk Wetboek door de verwijzing naar artikel 1231-1/4 van het Gerechtelijk Wetboek, aangezien artikel 1231.29 Gerechtelijk Wetboek door de wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, als zodanig wordt vervangen.

Artikel 23.

Dit artikel voert een louter technische wijziging door en verandert de verwijzing naar artikel 1231.31 van het Gerechtelijk Wetboek door de verwijzing naar artikel 1231-1/7 van het Gerechtelijk Wetboek, aangezien artikel 1231.31 Gerechtelijk Wetboek door de wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, als zodanig wordt vervangen.

Artikel 24.

Dit artikel voert een louter technische wijziging door en verandert de verwijzing naar artikel 346-2, derde lid van het Burgerlijk Wetboek door de verwijzing naar artikel 346-1/1, tweede lid van het Burgerlijk Wetboek, aangezien artikel 346-2, derde lid Burgerlijk Wetboek door de wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie, als zodanig wordt vervangen.

Artikel 25.

De decreetgever liet het huidige artikel 7, §2 van het Decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen geheel overeind maar legt aan Steunpunt Adoptie de extra wettelijke taak op tot het opzetten van een netwerk met bestaande adoptiesensitieve algemene en gespecialiseerde welzijns- en gezondheidsdiensten en met de trefgroepen van geadopteerden en adoptanten, teneinde alzo de doorverwijzing te faciliteren. De toevoeging aan het decreet heeft tot doel om te verhelderen dat het Steunpunt Adoptie niet alleen optreedt als expertisecentrum inzake adoptie en nazorg, maar zelf ook nazorg verleent en faciliteert.

In lijn met deze wijziging, wordt artikel 15 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 betreffende de voorbereiding bij adoptie gewijzigd, in die zin dat Steunpunt Adoptie ook zelf dient te voorzien in een laagdrempelig ondersteuningsaanbod, zowel individueel als in groep. Daarbij is het uitdrukkelijk de bedoeling dat deze vormen van nazorg complementair zijn aan het programma van de diensten. Op het vlak van individuele nazorg kan onder meer worden gedacht aan gezinnen die omwille van specificiteit van de vraag, of om een andere reden niet bij hun adoptiedienst terecht kunnen. Wat betreft de nazorg in groep, heeft het Steunpunt Adoptie nu reeds een divers aanbod van zowel oudertrainingen (na de aankomst van het kind), als vorming in groep over diverse adoptiespecifieke thema's zoals roots en identiteit.

Daarnaast wordt in het Besluit van de Vlaamse Regering uitdrukkelijk opgenomen dat Steunpunt Adoptie de trefgroepen en het lotgenotencontact voor geadopteerden en adoptieouders faciliteert. Deze vorm van ondersteuning is bij uitstek laagdrempelig, en vormt een aanvulling bij het ondersteuningsprogramma van de adoptiediensten.

Het gewijzigde artikel 16 verduidelijkt ook de vormingsopdracht van Steunpunt Adoptie waarbij duidelijke focus ligt bij het aanbieden van opleiding en intervisie voor professionals in het werkveld, maar ook aan andere hulpverleners die te maken (kunnen) hebben met adoptie. Onder de brede noemer opleiding kan zowel vorming, training, coaching van andere

hulpverleners, als het organiseren van studiedagen of symposia worden begrepen, in zoverre het steeds gaat om een aanbod dat ertoe strekt de kwaliteit en de beschikbaarheid van adoptiesensitieve en/of -specifieke nazorg te verruimen.

Artikel 26.

Middels het ingevoegde artikel 16/1 krijgt Steunpunt Adoptie de plicht om ervoor te zorgen dat er een netwerk van bestaande algemene en gespecialiseerde welzijns- en gezondheidsdiensten wordt gevormd. De verplichting heeft tot doel de in België aanwezige specialisaties en expertises in kaart te brengen en zodanig eventuele doorverwijzing vlot mogelijk te maken.

Artikel 27.

Voor dit artikel kan worden verwezen naar de toelichting bij artikel 22.

Artikel 28.

Voor dit artikel kan deels worden verwezen naar de toelichting bij artikel 22. De aanpassing in de tweede paragraaf van artikel 31 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 betreffende de voorbereiding bij adoptie is een technische aanpassing van dezelfde aard als deze in de eerste paragraaf.

Artikel 29.

Dit artikel voert de verplichting voor de drie bestaande adoptiediensten in om een gezamenlijk ondersteuningsaanbod voor de adoptant en de geadopteerde uit te bouwen. De beleidskeuze voor een gezamenlijk traject door de drie diensten is ingegeven vanuit de focus op een kwalitatief versterkt nazorgprogramma. Doordat de drie diensten samen een programma uitwerken, wordt vermeden dat er ongelijkheden zouden ontstaan in het nazorgaanbod. Bovendien is er de vaststelling dat er zich een wijziging voltrekt in het profiel van de kinderen voor wie men nog buitenlandse kandidaat-adoptieouders zoekt: deze kinderen zijn vaak al wat ouder, en hebben dikwijls nood aan specifieke zorg (achtergrond, medisch profiel,...). Dit vergt een bijzondere expertise van de diensten in de nazorg. Het huidige aanbod aan nazorg volstaat niet om aan deze behoefte tegemoet te komen. Het is tevens de betrachting dat het uitgewerkte nazorgprogramma wordt overgenomen door de adoptiedienst die vanaf 1 januari 2023 zal worden erkend. De diensten krijgen voor de uitwerking van het gezamenlijk ondersteuningsaanbod bijkomende financiële middelen toegekend onder de vorm van een jaarlijks subsidiebedrag.

Artikel 30.

Dit artikel behoeft geen verdere commentaar.

Artikel 31.

Met ingang vanaf 1 januari 2023 wordt slechts één adoptiedienst erkend. Voor de tijdige administratieve afhandeling van de erkenningsaanvraag en om te vermijden dat er uiteindelijk geen adoptiedienst is erkend, dient de aanvraag tijdig worden ingediend.

Artikel 32.

Dit artikel behoeft geen verdere commentaar.

Artikel 33.

Dit artikel behoeft geen verdere commentaar.

2. HET VOORSTEL OP DE BEGROTING VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

2.1 Financiële weerslag van het voorstel (en vereiste kredieten)

De regeling omtrent de mogelijkheden en wijze van heroriëntatie van de kandidaat-adoptant heeft geen financiële weerslag. De voorgestelde bepalingen strekken er enkel toe de werkwijze van een dergelijke overstap te verhelderen. Er wordt aan kandidaat-adoptanten

geen financiële tegemoetkoming verstrekt, noch wordt er aan de adoptiediensten een verplichting opgelegd om vb. eerder ontvangen bedragen in het kader van de eerste bemiddelings-overeenkomst in rekening te brengen bij een eventuele overstap.

Wat betreft de nazorg: de opdracht van het Steunpunt Adoptie, zoals beschreven in het decreet van 12 januari 2012, is erg ruim geformuleerd. De recente wijziging aan het decreet, alsook voorliggende ontwerpbesluit, hebben niet tot doel om deze verder te verruimen, maar strekt er integendeel toe de opdracht nader te preciseren, in die zin dat de opdracht inzake nazorg concreter wordt, zodat de beschikbare middelen gericht(er) kunnen worden ingezet.

De opdracht van de adoptiediensten inzake nazorg wordt daarentegen wel verruimd. Behalve het aandienen van de eerste nazorg, staat de adoptiedienst voortaan ook in voor de organisatie van een laagdrempelig ondersteuningsaanbod gedurende de hele periode na de plaatsing. Het gaat evenwel om een facultatief aanbod, waarvoor de gezinnen die hiervan gebruik wensen te maken geen extra bijdrage dienen te betalen.

Het doel van het bijkomend ondersteuningsaanbod is om per adoptiekind jaarlijks 5 uur nazorg te kunnen aanbieden. Om de kostprijs voor het eerste jaar hiervan te berekenen moet geweten zijn hoeveel kinderen er zijn en wat de kostprijs per uur is van nazorg.

Om het aantal kinderen te berekenen die in aanmerking komen voor nazorg zijn de cijfers gebruikt van de instroom van adoptiekinderen van 2009 tot en met 2016. Voor de jaren waarvoor er geen cijfers beschikbaar zijn, is een gemiddelde genomen van de andere jaren. Zo komen we aan 1.777 kinderen die aanspraak zouden kunnen maken op nazorg.

Om de kostprijs per uur van nazorg te berekenen dient men rekening te houden met de personen die voor die nazorg instaan. Dit zijn een psycholoog en een maatschappelijk werker die elk de helft van de nazorg voor hun rekening nemen. Een psycholoog (L1) met 5 jaar anciënniteit heeft een uurloon van € 31,9202 en de maatschappelijk werker (MV1) € 23,7681. Samen geeft dat € 27,84 per uur nazorg.

Om voor elk adoptiekind dus 5 uur nazorg aan te bieden, bedraagt de kostprijs voor een jaar in 2019:

$$1.777 \times € 27,84 \times 5 = \mathbf{€ 247.358,40}$$

Aangezien de bedragen in het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie zijn vastgesteld op basis van de gezondheidsindex van december 2012 met basisjaar 2004 moet ook het bovenstaand bedrag van **€ 247.358,40** naar dat niveau worden gedesindexeerd. Het resultaat hiervan is **€ 231.230**. Dit bedrag wordt ingeschreven in het BVR als vaste subsidie voor de nazorg.

De budgettaire weerslag van voorliggende subsidie is budgettair inpasbaar daar er bij BO2019 een bijkrediet werd toegekend van 247 duizend euro voor nazorg binnen adoptie. Deze 247 duizend euro bijkrediet zit vervat in het bedrag van 2.426 duizend euro dat werd toegekend voor het uitbreidingsbeleid binnen de preventieve gezinsondersteuning en adoptie. Deze subsidie worden aangerekend op ESR3432232 van de begroting van Kind en Gezin.

De fusie van de drie adoptiediensten tot één adoptiedienst heeft eveneens tot gevolg dat de basissubsidie voor de personeels- en werkingskosten in de zin van artikel 37, §2, eerste lid van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie met ingang vanaf 1 januari 2023 dient te worden herzien. Voor de berekening wordt gekeken naar de jaarrekeningen van de adoptiediensten van 2017. Volgens de jaarrekeningen hadden zij in 2017 een gezamenlijke personeelskost van € 597.963 wat na indexaties op € 616.021 komt. Om te voorkomen dat men door de fusie personeel zouden moeten laten afvloeien, wordt het volledige bedrag van

personeelskost behouden en voorzien voor de nieuwe dienst. Als we rekenen dat deze personeelskost 85% bedraagt van het totale subsidiebedrag, dan kan het totale subsidiebedrag worden berekend op **€ 724.731 voor 2019.**

Aangezien de bedragen in het BVR van 22 maart 2013 zijn vastgesteld op basis van de gezondheidsindex van december 2012 met basisjaar 2004 moet ook dit bedrag naar dat niveau worden gedesindexeerd (enkel het loongedeelte). Het resultaat hiervan is **€ 685.020.** Ter vergelijking zou de som van de subsidiebedragen van de individuele diensten dat jaar in totaal € 690.000 zijn (met name 3 maal 230 duizend euro). Bijgevolg is voorliggend voorstel budgettair inpasbaar. Deze subsidie worden aangerekend op ESR3432232 van de begroting van Kind en Gezin. Het bedrag moet worden gedesindexeerd, rekening houdend met feit dat pas in werking zal treden op 1 januari 2023.

2.2 Inspectie van Financiën

Het gunstig advies van de Inspectie van Financiën met referentienummer JVE/AVP/19/0112 werd verleend op 1 maart 2019.

2.3 Begrotingsakkoord

Het begrotingsakkoord werd verkregen op 2 april 2019.

3. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP DE LOKALE BESTUREN

- 1 personeel: het voorstel heeft geen weerslag op gebied van personeelsinzet;
- 2 werkingsuitgaven: het voorstel heeft geen weerslag op de lopende uitgaven van de lokale besturen;
- 3 investeringen en schulden: het voorstel heeft geen investeringen als gevolg;
- 4 ontvangsten: het voorstel heeft geen bijkomende ontvangsten als gevolg;
- 5 conclusie: het voorstel heeft geen weerslag op de lokale besturen.

4. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP HET PERSONEELSBESTAND EN DE PERSONEELSBUDGETTEN

Het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op het personeelsbestand en op het personeelsbudget, zodat het akkoord van de Vlaamse minister, bevoegd voor de bestuurszaken, niet vereist is.

5. KWALITEIT VAN DE REGELGEVING

5.1 Wetgevingstechnisch en taalkundig advies

Het bijgaande ontwerpbesluit van de Vlaamse werd aangepast aan het wetgevingstechnisch en taalkundig advies nr. 2018/405 van 28 september 2018 en 6 februari 2019.

5.2 RIA

Het ontwerpbesluit valt buiten het toepassingsgebied van de reguleringssimpactanalyse, de beleidskeuzes werden immers al gemaakt in het decreet van 16 maart 2018 houdende wijziging van het decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen en de Resolutie, aangenomen bij plenaire vergadering in het Vlaams Parlement op 7 maart 2018. Voor het decreet van 16 maart 2018 werd geen RIA opgemaakt, aangezien het om een parlementair initiatief ging.

De motivering werd verder doorheen de voorliggende nota opgenomen.

6. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

- 1° haar principiële goedkeuring te hechten aan het bijgaande ontwerpbesluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie, het besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 betreffende de bemiddeling, nazorg en inzage bij binnenlandse adoptie en het besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 betreffende de voorbereiding bij adoptie.
- 2° De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin te gelasten over voornoemd ontwerpbesluit van de Vlaamse Regering het advies in te winnen van de Raad van State, met verzoek het advies mee te delen binnen een termijn van 30 dagen, met toepassing van artikel 84, §1, eerste lid, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin,

Jo VANDEURZEN